

УДК 633.2

Ж. А. Молдован

Хмельницька державна сільськогосподарська дослідна станція

ВПЛИВ СКЛАДУ ТРАВСУМІШКИ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ РІЗНОЧАСНОДОЗРІВАЮЧИХ ПАСОВИЩНИХ ТРАВСТОЇВ

Наведено результати досліджень, проведених в західному Лісостепу по вивченню продуктивності злаково-бобових і злакових травосумішок різної стиглості при пасовищному використанні.

Ключові слова: *різномісний травостої, багаторічні трави, урожайність, ботанічний склад*

Найважливіша роль у забезпеченні тварин повноцінними зеленими кормами належить багаторічним травам та їх сумішкам. Правильно підібрані бобово-злакові травосумішки відрізняються від інших кормових культур не лише високою врожайністю, а й збалансованістю корму як у енергопротеїновому відношенні, так і за макро- та мікроелементним складом [2].

Для забезпечення високої продуктивності травостоїв потрібно, перш за все, поліпшити азотне живлення, оскільки трави найбільш вимогливі до нього. Відомо, що внесення підвищених доз азотних добрив сприяє нагромадженню нітратів, що завдає великої шкоди тваринництву та довкіллю. До того ж, застосування великих доз добрив призводить до випадання трав, які є азотофіксаторами. Тому, для усунення дефіциту азоту в кормовиробництві та одержання дешевих екологічно чистих кормів важливо якомога більше мобілізувати біологічний азот, збагачуючи лучні травостої бобовими компонентами [3;4].

Із змішаних посівів тварини отримують корм більш збалансований за мінеральним складом, співвідношенням вуглеводів до протеїну, вмістом мікроелементів і вітамінів, що дає змогу значною мірою скоротити різні мінеральні добавки, здешевити тваринницьку продукцію.

© Молдован Ж.А., 2005

Створення багатоярусного сіяного угруповання з рослин різної морфології дає змогу формувати більшу фотосинтетичну поверхню і за рахунок цього вищу врожайність порівняно з одно-видовими посівами трав. Такий корм краще перетравлюється, засвоюється.

Дослідженнями вітчизняних і зарубіжних установ встановлено, що змішані посіви трав, порівняно з одновидовими, забезпечують вищі і стабільніші врожаї [1, 5, 6].

Матеріали і методика досліджень. Дослідження з вивчення продуктивності різнодозріваних пасовищних травостоїв проводяться на чорноземах опідзолених середньосуглинкових з такими агрохімічними показниками в горизонті 0-30 см: легкогідралізованого азоту – 13 мг, рухомих форм фосфору – 8-9 мг, обмінного калію – 9-11 мг на 100 г ґрунту, рН сольової витяжки – 6,0-6,6 %.

Дослід закладений весняним безпокровним посівом 2002 року, включає 24 варіанти різночаснодозріваних сумішок на фоні фосфорно-калійного удобрення $P_{40}K_{60}$. За контроль взято найбільш розповсюджені злакові травосумішки, які формувались на основі грятости збірної, стоголосу безостого або тимофіївки лучної з додаванням вівсяниці лучної, райграсу пасовищного або костриці червоної. Із бобових компонентів до складу травосумішки включались конюшина повзуча, лядвенець рогатий, люцерна посівна.

В основу проведення досліджень була покладена "Методика проведення досліджень по кормовиробництву" (Інститут кормів УААН, 1994 р).

Результати досліджень. Дворічними дослідженнями, проведеними на пасовищних травостоях доведено, що урожайність та рівномірність надходження зеленої маси залежить від складу травосумішки та випавших опадів. Нашими дослідженнями встановлено, що злакові та бобово-злакові травосумішки ранньостиглого типу в середньому за 2 роки використання забезпечили урожайність зеленої маси 326,5 ц/га, середньостиглого типу – 294,2 ц/га; пізньостиглого типу – 288,3 ц/га. Травостої, що формувались на основі верхових злаків (73 % верхових і 27 % низових) забезпечили відповідно 328,6 ц/га; 311,4 ц/га; та 301,4 ц/га зеленої маси. Травостої, що формувались на основі низових злаків (27% верхових та 73% низових) були менш врожайними.

Включення в травостої бобового компонента істотно вплинуло на врожай зеленої маси травосумішок та якісний склад корму.

Аналіз урожайних даних показав, що найвищу продуктивність у всіх типах травостоїв за чотири цикли відчуження забезпечили бобово-злакові

травосумішки з включенням до складу травостою 6 кг насіння 100% господарської придатності люцерни посівної. Так, сумішка грястиці збірної + вівсянниця лучна + костриця червона + люцерна посівна забезпечила врожайність зеленої маси в перший рік використання 355,5 ц/га, на другий рік 367,2 ц/га, тоді як сумішка грястиці збірної + вівсянниця лучна + костриця червона відповідно 314,7 ц/га та 280,0 ц/га. Аналогічна тенденція зберігається і для середньо – та пізньостиглих травосумішок.

Високий урожай в кожному циклі випасання можна одержати на забезпечених поживними речовинами ґрунтах і зволожені з розрахунку 3 мм опадів на день (Ромашов П.І. 1964). Погодні умови в роки досліджень відрізнялись від середньобагаторічних показників, що негативно вплинуло на формування травостоїв, а також ріст і розвиток трав. Нерівномірність випадання опадів та високі температури в окремі місяці істотно вплинули на розподіл урожаю зеленої маси по циклах стравлювання. У всіх типах травостоїв найбільша частка врожаю припадала на перший цикл 44-45 %; на другий, третій і четвертий припадало від 15 до 25 % річного врожаю.

Дослідження показали, що у всіх травосумішках при чотириразовому їх викошуванні основна роль належить сіяним травам – 92,8 % для ранньостиглих травосумішок, 94,0 % – для середньостиглих травосумішок, 90-92% – для пізньостиглих травосумішок у формуванні врожаю. Аналіз ботанічного складу ранньостиглих травосумішок показав, що у бобово-злакових травосумішках частина злаків становить 58% з коливанням по варіантах (19,1-82,0%), бобових відповідно 38% і 14-77%. Кількість злаків у злакових сумішках становила 93%, різнотрав'я – 7%.

У травосумішках, що формувались на основі стоколосу безостого, 94 % травостою складають сіяні трави. В бобово-злакових травосумішках частка злакового компонента становила 52% з коливанням по варіантах 15-84%, бобового відповідно 47% і 15-76%. У злакових травостоях на сіяні трави припадало в середньому 95%, частка різнотрав'я становила 5%.

У пізньостиглих травосумішках, що формуються на основі тимофіїв-ки лучної, основна роль (на 90-92%) належить сіяним травам. У злакових травостоях злакова частка становила 90-94%; у бобово-злакових – 48% злакових та 49% бобових трав.

Висновки. У західному Лісостепу України за умов природного зволоження злакові травосумішки по своїй продуктивності поступаються бобово-злаковим. Приріст урожаю зеленої маси на бобово-злакових травосумішках в порівнянні із злаковими в середньому за два роки досліджень становить 62,7 ц/га.

По всіх типах травостоїв найбільшою продуктивністю та інтенсивністю відростання характеризуються сумішки злакових трав з додаванням 6 кг насіння 100% господарської придатності люцерни посівної.

Бібліографічний список

1. Андреев А.Г., Тюльдюков В.А. Теория и практика луговодства. - М.: Россельхозиздат, 1977. – 270 с.
2. Бабич А.О., Квітко Г.П., Макаренко П.С. Головні напрямки інтенсифікації польового та лукопасовищного кормовиробництва //Вісник с.-г. науки. – К., 1985. – №12. – С. 5-12.
3. Кутузова А.А., Привалова К.П. и др. Роль биологического азота в повышении продуктивности пастбищ и сенокосов //Интенсификация лугопастбищного хозяйства. – М., 1989. – С. 58-68.
4. Мащак Я.И., Любченко Л.М., Панахид К.М. Проблема поєднання біологічного і технічного азоту на бобово-злакових пасовищах //Корми і кормовиробництво. – 1999.– Вип. 46. – С. 97-101.
5. Куксін М.В. Створення і раціональне використання культурних пасовищ. – К.: Урожай, 1988. – 160 с.
6. Макаренко П.С. Культурні пасовища. – К.: Урожай, 1988. – 160 с.